

تأثیر حضور زنان در هیئت‌مدیره بر مدل بی‌نظمی مالی

مهدی شاهمردی^۱

فرهاد حنیفی^۲

زاداله فتحی^۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۹/۲۸

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۷/۲۸

چکیده

بر پایه نظریه جامعه‌پذیری جنسیت، زنان و مردان در معرض توسعه‌های اخلاقی متفاوت، ارزش‌های متفاوتی را بروز می‌دهند. تنوع جنسیتی بیانگر تفاوت‌های موجود در ویژگی‌های اخلاقی و شخصیتی مردان و زنان است و عمل افراد بازتابی از مسیر فکر و احساس درونی آن‌هاست. لذا حضور زنان در ترکیب هیئت‌مدیره باعث اثربخشی سازمان و کاهش هزینه‌های نمایندگی شرکت‌ها می‌شود و این امر بی‌نظمی‌های مالی را در شرکت‌ها از طریق رفتار فرصت‌طلبانه مدیران نیز کاهش می‌دهد. از دیدگاه نظری، منظور از بی‌نظمی مالی، تلاش در جهت کاهش رفتارهای فرصت‌طلبانه مدیران است؛ بنابراین به نظر می‌رسد بسیاری از شرکت‌ها درگیر بی‌نظمی مالی باشند و به همین دلیل تعیین عوامل تأثیرگذار بر سطح بی‌نظمی مالی در شرکت‌ها دارای اهمیت زیادی است که بدین منظور از مدل بومی حنیفی و همکاران (۱۴۰۱) استفاده شده است. لذا در این پژوهش با استفاده از داده‌های مربوط به ۱۶۷ شرکت طی سال‌های ۱۳۹۰ الی ۱۴۰۰ پرداخته شده است. نتایج به‌دست‌آمده نشان می‌دهد که حضور اعضای زن در هیئت‌مدیره بر مدل بومی بی‌نظمی مالی تأثیرگذار است. بدین معنی که زنان با استفاده از نظارت بیشتر بر هیئت‌مدیره و رفتارهای محافظه‌کارانه خود همواره موجب کاهش بی‌نظمی مالی در شرکت می‌گردد.

واژه‌های کلیدی: رفتار فرصت‌طلبانه مدیران، بی‌نظمی مالی، حضور زنان در هیئت‌مدیره

طبقه بندی JEL: J16، M14، G32، G34

۱. گروه مدیریت مالی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. mehdi.shahmoradi@iau.ir

۲. گروه مدیریت مالی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول) f.hanifi@iau.ac.ir

۳. گروه مدیریت مالی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. zad.fathi@iauctb.ac.ir

۱- مقدمه

توسعه بازار سرمایه و قوانین وضع شده توسط سازمان بورس اوراق بهادار تهران در راستای محیط نظارتی در شرکت‌های پذیرفته شده باعث افزایش سطح مدیریت در شرکت‌ها شده است. با این وجود، به دلیل عدم تقارن اطلاعاتی بین سهامداران و مدیران، بی‌نظمی‌های حسابداری نیز وجود دارد. با این حال، مطابق با نظریه مدیریت مبهم بیان می‌کند زمانی که عملکرد شرکت ضعیف است، مدیران تمایل دارند تا اطلاعات را به صورت مبهم و پیچیده ارائه نمایند، زیرا بازار ممکن است به اطلاعاتی که به صورت پیچیده افشاشده با تأخیر واکنش نشان دهد (آجینا و همکاران، ۲۰۱۶). بدین معنی که مدیران گزارش‌های توضیحی را به عنوان شکلی از مدیریت ادراک هدف‌دار، عمدی و آگاهانه، به منظور دست‌کاری و انحراف در ادراک سرمایه‌گذاران انتشار می‌دهند که این امر باعث بی‌نظمی در حسابداری می‌شود. در همین راستا، کمیسیون بورس اوراق بهادار آمریکا طبق بیانیه‌ای اعلام کرد که ۵۵ درصد از شرکت‌ها از رویکردهای نامناسبی جهت تشخیص سود استفاده می‌کنند. به طور نمونه، اداره حسابداری عمومی ایالات متحده طی نظرسنجی دریافت که ۳۸ درصد از بی‌نظمی‌های حسابداری شامل اشتباهات در زمان‌بندی سود شرکت است (آکگون و همکاران، ۲۰۲۱). بر اساس گزارش کمیسیون بورس اوراق بهادار چین در ارتباط با پیشرفت رسیدگی به پرونده‌ها در سال ۲۰۱۷، ۶۴ مورد بی‌نظمی در سازمان‌ها در سال ۲۰۱۷ گزارش شده است که ۳۳ درصد نسبت به سال ۲۰۱۶ افزایش یافته است (لی و لی، ۲۰۲۰).

افزایش وضعیت زنان در حاکمیت شرکتی باعث رشد جهانی نمایندگی زنان در هیئت‌مدیره شرکت‌ها شده است. دلیل این امر را می‌توان نقش شایان زنان در کسب موفقیت در زمینه‌های اقتصادی دانست که به ایجاد ارزش آفرینی و افزایش سطح رفاه در جامعه منجر می‌شود. آنان در مقوله روابط اجتماعی دقت نظر بیشتری دارند و بر انجام دادن صحیح وظایف محوله و پیروی از قوانین حاکم اهتمام بیشتری می‌ورزند؛ بنابراین حضور زنان در هیئت مدیره شرکت‌ها می‌تواند بسیار مفید واقع شود (بشیری منش و وقفی، ۱۴۰۰). زنان نسبت به مردان در انجام وظایف هیئت‌مدیره کوشاتر، مسئولیت‌پذیرتر و مستقل‌تر عمل می‌کنند. مدیران مستقل زن از انجام تقلب و دستکاری در صورت‌های مالی اجتناب می‌نمایند و بیشتر از هم‌تایان مرد خود محافظ‌کارانه تر عمل می‌کنند که باعث ایجاد کاهش بی‌نظمی‌های مالی می‌شود (گائو و همکاران، ۲۰۱۷). مدیران زن در هیئت مدیره نه تنها ریسک‌گریز هستند؛ بلکه رفتارهای اخلاقی بیشتری در راستای افشای داوطلبانه اطلاعات که باعث کاهش عدم تقارن اطلاعات بین مدیران و سهامداران نیز می‌شود از خود نشان می‌دهند (لی و لی، ۲۰۲۰). بنابراین تنوع جنسیتی در هیئت‌مدیره، محافظه‌کاری حسابداری و کیفیت سود شرکت‌ها را افزایش می‌دهد. از این رو، پژوهش حاضر در پی یافتن پاسخی برای این سؤال است که آیا حضور زنان در هیئت‌مدیره بر مدل بومی بی‌نظمی مالی در شرکت‌ها تاثیرگذار است یا خیر؟ در صورت مثبت بودن پاسخ فوق، نوع تاثیر به چه صورت است.

۲- مبانی نظری فرضیه‌ها

۲-۱- تنوع جنسیتی و بی‌نظمی‌های مالی

مطالعات صورت گرفته در حوزه روانشناختی حاکی از آن است که زنان نسبت به هم‌تایان خود از نظر نگرش شغلی،

ریسک‌گریزی و هنجارهای اخلاقی متفاوت هستند (بن‌عمار و همکاران، ۲۰۱۷). در خصوص نگرش شغلی، زنان در هیئت‌مدیره با جدیت بیشتری کار می‌کنند و تلاش بیشتری در راستای نظارت بر رفتارهای مدیران می‌نمایند. به طور مثال، رؤسای زن در کمیته حسابرسی تمایل دارند حسابرسی‌های داخلی و کنترل‌های داخلی شرکت را با جدیت و دقت بیشتری ارزیابی کنند و کارکردهای مشاوره‌ای و نظارتی کمیته حسابرسی را بهبود بخشند، بنابراین بی‌نظمی‌های مالی را کاهش می‌دهند (خلیلی ثمرین و همکاران، ۱۴۰۰؛ فلاح حمیدی و همکاران، ۱۴۰۰). دوم، در مورد ریسک‌گریزی، مطالعات نشان داده‌اند که زنان تمایل دارند برای شهرت شخصی ارزش بیشتری قائل شوند و بنابراین ریسک‌گریزی بیشتری در تصمیم‌گیری مالی نشان می‌دهند (هو و همکاران، ۲۰۱۵).

فیچ و شیوداسانی (۲۰۰۷) بر این باورند که رئیس کمیته حسابرسی به عنوان یک مدیر مستقل با تخصص مالی مایل به از دست رفتن شهرت خود به دلیل رفتارهای فرصت طلبانه نیستند. این تمایل به این دلیل است که اگر شرکتی مرتکب بی‌نظمی‌های مالی شود، ریسک شکایت افزایش می‌یابد و رئیس کمیته حسابرسی با توجه به اینکه مسئولیت کامل این ریسک را بر عهده دارد، بیشتر در معرض از دست دادن شهرت خواهد بود (عباس زاده و همکاران، ۱۳۹۵). لذا برای حفظ شهرت، رئیس زن در کمیته حسابرسی تمایل بیشتری برای بهبود کنترل‌های داخلی و حسابرسی داخلی دارد که باعث کاهش بی‌نظمی‌های مالی می‌شود. همچنین با توجه به هنجارهای اخلاقی، زنان سطح بالاتری از استقلال را حفظ می‌کنند، زیرا آن‌ها به دنبال منافع شخصی نیستند، اخلاقی‌تر هستند و بیشتر از تقلب شرکتی اجتناب می‌کنند (گاؤ و همکاران، ۲۰۱۷؛ کریشنان و پارسونز، ۲۰۰۸). از این رو، مدیران زن رفتارهای فرصت طلبانه مدیران را به طور موثر زیر نظر دارند و سطح بی‌نظمی‌های مالی شرکت‌ها را کاهش می‌دهند. لذا با توجه به مبانی نظری مطرح‌شده فوق، فرضیه پژوهش به صورت زیر تدوین شده است:

فرضیه پژوهش: حضور زنان در هیئت‌مدیره به کاهش بی‌نظمی‌های مالی منجر می‌شود.

۳- پیشینه تجربی پژوهش

آگکون و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهشی به بررسی رابطه بین استانداردهای گزارشگری مالی و بی‌نظمی‌های حسابداری در بانک‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار ایالات متحده پرداختند و نتایج آن‌ها نشان‌دهنده آن است که بانک‌هایی که از استانداردهای پذیرفته‌شده اصول حسابداری استفاده می‌کنند نسبت به بانک‌هایی که از گزارشگری مالی بین‌المللی متقلبان‌های عملکرد بهتری دارند. آن‌ها بر این استدلال هستند که بانک‌های متقلب هنگامی مجبور به رعایت گزارشگری مالی بین‌المللی هستند نسبت به سایر بانک‌ها دارای بی‌نظمی‌های حسابداری بیشتری می‌باشند. سوپریانتو و زودانا (۲۰۲۰) به بررسی خوانایی گزارشگری مالی و بی‌نظمی‌های حسابداری با استفاده از یک نمونه متشکل از ۱۰۷۶ شرکت-سال پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار اندونزی طی سال‌های ۲۰۱۴ تا ۲۰۱۷ پرداختند. یافته‌های آن‌ها نشان‌دهنده آن است که در کشور اندونزی که بازار سرمایه آن به عنوان یک کشور در حال توسعه محسوب می‌شود خوانایی گزارشگری مالی بر بی‌نظمی‌های حسابداری تاثیرگذار نیست. لی و لی (۲۰۲۰) در پژوهش خود به بررسی مدیران مستقل زن و بی‌نظمی‌های مالی در شرکت‌های پذیرفته‌شده بورس اوراق بهادار چینی پرداختند. نتایج یافته‌های آن‌ها نشان داد که مدیران زن تمایل بیشتری نسبت به مدیران

مرد برای کاهش بی‌نظمی‌های مالی دارند. علاوه بر این آن‌ها بیان کردند که افزایش تصدی مدیران زن و محیط تصمیم‌گیری دموکراتیک نیز در مدیران زن نسبت به هماتایان خود بیشتر باعث کاهش بی‌نظمی‌های مالی می‌شود. در مورد پیشینه داخلی به علت آنکه مطالعات داخلی انجام‌شده مستقیماً به بررسی حضور زنان در هیئت‌مدیره و کمیته حسابرسی بر بی‌نظمی‌های حسابداری نپرداخته‌اند؛ لذا به مربوط‌ترین پژوهش‌های صورت گرفته در این حوزه اشاره می‌گردد. بشیری منش و حسام وقفی (۱۴۰۰) در پژوهش خود به بررسی تأثیر حضور زنان در هیئت‌مدیره بر ویژگی‌های کیفی اطلاعات مالی بر اساس یک نمونه متشکل از ۱۲۵ شرکت طی سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۸ پرداختند. نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌های پژوهش، که از روش رگرسیون استفاده شد، نشان می‌دهد که وجود زن در ساختار مدیریت شرکت‌های بورسی موجب افزایش کیفیت اطلاعات شرکت شده است. بدین شکل که حضور زنان بین اعضای هیئت‌مدیره، که تنوع جنسیتی اعضای هیئت‌مدیره است، تأثیر مستقیم و معناداری بر بیان صادقانه گزارش‌های مالی و به‌موقع بودن گزارش‌های مالی دارد و همچنین باعث افزایش قابلیت مقایسه صورت‌های مالی می‌شود. محمدی و یوسفوند (۱۴۰۰) به بررسی تأثیر تنوع جنسیتی هیئت‌مدیره و کمیته حسابرسی بر توانایی مدیریت و شفافیت طی سال‌های ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۸ پرداختند. نتایج یافته‌ها نشان داد که حضور زنان در کمیته حسابرسی تأثیر معناداری بر توانایی مدیریت دارد. همچنین سایر نتایج نشان می‌دهد که تنوع جنسیتی هیئت‌مدیره تأثیر معناداری بر توانایی مدیریت و شفافیت دارد. رضائی پیته نوئی و خدیجه (۱۳۹۷) بر اساس یک نمونه متشکل از ۸۷ شرکت طی سال‌های ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۵ به بررسی ارتباط بین حضور زنان در هیئت‌مدیره و ضعف کنترل داخلی پرداختند و دریافتند که بین جنسیت هیئت‌مدیره و ضعف کنترل داخلی شرکت‌ها رابطه منفی معناداری وجود دارد. به عبارت دیگر، حضور زنان در هیئت‌مدیره ضعف کنترل داخلی شرکت را کاهش می‌دهد.

۴- روش‌شناسی پژوهش

تحقیق حاضر از نظر هدف، پژوهشی کاربردی و از نظر شیوه گردآوری داده‌ها از نوع تحقیقات نیمه تجربی پس‌رویدادی در حوزه تحقیقات اثباتی حسابداری است، یعنی بر مبنای تجزیه و تحلیل اطلاعات گذشته انجام گرفته است. از نظر روش تحلیل داده‌ها نیز تحقیق همبستگی است، زیرا پژوهش حاضر در پی یافتن رابطه بین متغیرهای پژوهش در یک جامعه آماری است. داده‌های پژوهش از لوح‌های فشرده آرشیو آماری و تصویری سازمان بورس اوراق بهادار تهران، پایگاه اینترنتی بورس اوراق بهادار تهران، نرم‌افزار ره‌آورد نوین گردآوری گردید. درنهایت، با توجه به حجم نمونه‌ها، از نرم‌افزار ایویوز نسخه دوازدهم و استاتا برای تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شد. جامعه آماری مورد مطالعه در این پژوهش شامل کلیه شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۰ است. نمونه انتخابی پژوهش در جدول (۱) خلاصه شده است. پس از محدودیت‌های اعمال شده تعداد ۱۶۷ شرکت و ۱۸۳۷ مشاهده (سال-شرکت) به‌عنوان نمونه تحقیق انتخاب شدند.

جدول (۱): فرآیند انتخاب نمونه و پراکندگی شرکت‌ها بر اساس صنعت

پراکندگی شرکت‌ها بر اساس نوع صنعت			
۱	خودرو و ساخت قطعات	۲۷	۱۶٪
۲	فلزات اساسی و محصولات فلزی	۲۰	۱۲٪
۳	مواد و محصولات دارویی	۲۰	۱۲٪
۴	پتروشیمی، فرآورده‌های نفتی، شیمیایی، لاستیک و پلاستیک	۱۸	۱۱٪
۵	محصولات کانی، غیرفلزی و سایر معادن	۱۷	۱۰٪
۶	مواد غذایی (شامل قند و شکر)	۱۵	۹٪
۷	سیمان، آهک و گچ	۱۵	۹٪
۸	ماشین‌آلات، تجهیزات و دستگاه‌های برقی	۱۴	۸٪
۹	کاشی و سرامیک	۶	۴٪
۱۰	محصولات کاغذی	۴	۳٪
۱۱	حمل و نقل، انبارداری و ارتباطات	۳	۲٪
۱۲	رایانه	۲	۱٪
۱۳	زراعت و خدمات وابسته	۲	۱٪
۱۴	سایر	۴	۲٪
	جمع	۱۶۷	۱۰۰٪

منبع: یافته‌های پژوهشگر

۵- مدل سنجش بی‌نظمی مالی

متغیر وابسته پژوهش حاضر، بی‌نظمی مالی شرکت است که برای محاسبه آن از شاخص ارائه شده توسط حنیفی و همکاران (۱۴۰۱) به شرح زیر استفاده شده است:

$$AI_{it} = \sum_{s \in S} W_{sit} \frac{P_{sit}}{\max_{1 \leq i \leq N} \{P_{sit}\}} + \sum_{k \in K} W_{kit} \frac{\max_{1 \leq i \leq N} \{P_{kit}\} - P_{kit}}{\max_{1 \leq i \leq N} \{ \max_{1 \leq i \leq N} \{P_{kit}\} - P_{kit} \}} \quad \text{مدل (۱)}$$

منبع مدل: فخاری و رضائی پیتة نوئی (۱۳۹۶)

که در این مدل:

AI_{it} شاخص بی‌نظمی مالی شرکت i در سال t می‌باشد.

N تعداد شرکت‌ها

S مجموعه اندیس عواملی است که با بی‌نظمی مالی رابطه مستقیم دارند

K مجموعه اندیس عواملی است که با بی‌نظمی مالی رابطه معکوس دارند

W_{jit} وزن عامل j ام شرکت i در سال t

P_{jit} مقدار عامل j ام شرکت i در سال t است؛ که در ادامه به معرفی هر یک از این عوامل پرداخته می‌شود.

۶- متغیر وابسته: عوامل تأثیرگذار بر بی‌نظمی مالی

۶-۱- شاخص مطالبات فروش:

DSRI: بیانگر شاخص مطالبات فروش است که بر اساس رابطه زیر بدست می‌آید.
رابطه (۱):

$$DSRI = \frac{\text{فروش سال جاری} / \text{مطالبات سال جاری}}{\text{فروش سال قبل} / \text{مطالبات سال قبل}}$$

۶-۲- شاخص حاشیه سود ناخالص:

GMI: بیانگر شاخص حاشیه سود ناخالص است که رابطه زیر بدست می‌آید.
رابطه (۲):

$$GMI = \frac{\text{فروش سال قبل} / (\text{بهای تمام کالای فروش رفته سال قبل} - \text{فروش سال قبل})}{\text{فروش سال جاری} / (\text{بهای تمام کالای فروش رفته سال جاری} - \text{فروش سال جاری})}$$

۶-۳- شاخص کیفیت دارایی:

AQI: بیانگر شاخص کیفیت دارایی است و بر اساس رابطه (۳) بدست می‌آید.
رابطه (۳):

$$AQI = \frac{\text{کل دارایی های سال جاری} / (\text{اموال و ماشین آلات و تجهیزات} + \text{دارایی های جاری}) - 1}{\text{کل دارایی های سال قبل} / (\text{اموال و ماشین آلات و تجهیزات} + \text{دارایی های سال قبل}) - 1}$$

۶-۴- شاخص رشد فروش:

SGI: بیانگر شاخص رشد فروش است که از حاصل نسبت فروش سال جاری به فروش سال قبل بدست می‌آید.

۶-۵- شاخص استهلاک:

DEPI: این معیار شاخص استهلاک را بیان می‌کند که از طریق رابطه (۴) بدست می‌آید.
رابطه (۴):

$$DEPI = \frac{(\text{اموال و ماشین آلات و تجهیزات سال قبل} + \text{استهلاک سال قبل}) / \text{استهلاک سال قبل}}{(\text{اموال و ماشین آلات و تجهیزات سال جاری} + \text{استهلاک سال جاری}) / \text{استهلاک سال جاری}}$$

۶-۷- شاخص هزینه‌های اداری، عمومی و فروش:

SGAI: شاخص هزینه‌های اداری، عمومی و فروش است که از رابطه زیر بدست می‌آید.
رابطه (۵):

$$GMI = \frac{\text{فروش سال جاری/هزینه اداری و عمومی و فروش سال جاری}}{\text{فروش سال قبل/هزینه اداری و عمومی و فروش سال قبل}}$$

۶-۸- شاخص ارقام تعهدی:

TAT: بیانگر کل ارقام تعهدی به کل دارایی‌های شرکت است؛ که از رابطه زیر بدست می‌آید.
[تغییرات کل دارایی‌های سال جاری - تغییرات وجوه نقد سال جاری - (تغییرات بدهی‌های سال جاری - تغییرات بدهی‌های بلندمدت سال جاری - تغییرات مالیات پرداختنی) - استهلاک انباشته] / کل دارایی‌های سال جاری

۶-۹- شاخص اهرمی:

LVGI: شاخص اهرمی است که از طریق رابطه زیر بدست می‌آید:
رابطه (۶):

$$LVGI = \frac{\text{کل بدهی‌های سال جاری}}{\text{کل دارایی‌های سال قبل}}$$

۶-۱۰- شاخص تغییرات موجودی‌ها: برای محاسبه این شاخص از میزان تغییرات در موجودی‌های اول دوره و پایان دوره محاسبه شده است.

۷- متغیر مستقل: حضور زنان در هیئت‌مدیره

حضور زنان در هیئت‌مدیره به عنوان متغیر مستقل در پژوهش حاضر است که برای اندازه‌گیری آن مطابق با پژوهش بشیری منش و وقفی (۱۴۰۰) و رضائی پیتته نوئی و محسنی (۱۳۹۷) و لی و لی (۲۰۲۰) به عنوان یک متغیر دامی در نظر گرفته شده است، که اگر حداقل یک نفر از اعضای هیئت‌مدیره زن باشند، عدد یک و در غیر این صورت عدد صفر در مدل در نظر گرفته می‌شود.

۸- متغیرهای کنترلی

۸-۱- اندازه شرکت: برای سنجش اندازه شرکت همانند پژوهش سوپریانتو و زودانا (۲۰۲۰)، نوروبایتی و حنفی (۲۰۱۷) از لگاریتم خالص فروش سالیانه شرکت استفاده شده است.

۸-۲- نرخ بازده دارایی: این متغیر که از طریق نسبت سودخالص شرکت به کل دارایی‌های شرکت اندازه‌گیری

می‌شود، در پژوهش سوپریانتو و زودانا (۲۰۲۰)، نوربایتی و حنفی (۲۰۱۷)، غزالی و همکاران (۲۰۱۵) نیز متغیر کنترلی در نظر گرفته شده است.

۸-۳-اندازه موسسه حسابرسی: متغیر مذکور متغیری مجازی است که اگر حسابرس شرکت مورد نظر توسط سازمان حسابرسی مورد رسیدگی قرار گرفته باشد، به عنوان موسسه حسابرسی بزرگ و با کیفیت در نظر گرفته می‌شود و به آن شرکت عدد یک و در غیر این صورت، عدد صفر اختصاص داده می‌شود (کورنی‌اواتی و همکاران، ۲۰۲۰؛ سوپریانتو و زودانا، ۲۰۲۰).

۹- مدل نهائی اندازه‌گیری شاخص بی‌نظمی مالی

با توجه به توضیحات فوق مدل نهائی اندازه‌گیری شاخص بی‌نظمی مالی بشرح زیر می‌باشد:

$$AI - Index_{it} = 0.022 P_1 + 0.013 P_2 + 0.020 P_3 + 0.012 P_4 + 0.011 P_5 + 0.008 P_6 + 0.012 P_7 + 0.033 P_8 + 0.024 P_9 + 0.0308 P_{10}$$

مدل (۷)

که در این مدل P_t عامل استاندارد شده شاخص‌های محاسبه بی‌نظمی مالی می‌باشد. دامنه تغییرات این شاخص جامع بین ۰ تا ۱ بوده، به طوری که مقادیر کوچک‌تر (بزرگ‌تر) بیانگر بی‌نظمی کمتر (بیشتر) شرکت می‌باشد. استفاده از شاخص جامع مذکور، چولگی ناشی از به کارگیری جداگانه هر یک از معیارهای بی‌نظمی مالی را کاهش می‌دهد و معیار دقیق‌تری را برای آزمون ایجاد می‌کند (آگراوال و همکاران، ۲۰۱۲؛ فخاری و رضائی پیتته نوئی، ۱۳۹۶).

۱۰- مدل رگرسیونی پژوهش

$$MSCORE_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 BOARD - GENDER_{i,t} + \beta_2 \sum_{i=3} CONTROLS_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

که در آن: $MSCORE_{i,t}$: شاخص جامع بی‌نظمی مالی؛ $BOARD - GENDER_{i,t}$: حضور زنان در هیئت‌مدیره؛ $\sum_{i=3} CONTROLS_{i,t}$: مجموع متغیرهای کنترلی (شامل، اندازه شرکت، نرخ بازده دارایی، اندازه موسسه حسابرسی) است.

۱۱- یافته‌های پژوهش

۱-۱۱-آمار توصیفی

جدول (۲)، آمار توصیفی متغیرهای مورد آزمون که شامل برخی شاخص‌های مرکزی و پراکندگی می‌باشد را نشان می‌دهد.

جدول ۲- آمار توصیفی مربوط به متغیرهای تحقیق

متغیر	نماد متغیر	میانگین	میان	انحراف معیار	کمینه	بیشینه
بی‌نظمی حسابداری	M-SCORE	۰/۴۳۸	۰/۰۰۰	۰/۴۸۲	۰/۰۰۰	۱/۰۰۰
اندازه شرکت	SIZE	۱۴/۱۳۰	۱۳/۸۱۰	۱/۷۷۸	۹/۸۶۹	۱۹/۱۸۹
نرخ بازده دارایی	ROA	۰/۱۲۸	۰/۱۱۴	۰/۱۴۴	-۰/۲۸۹	۰/۵۴۲

منبع: یافته‌های پژوهشگر

جدول شماره (۲) آمار توصیفی متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد که شامل برخی شاخص‌های مرکزی و پراکندگی است. همان‌طور که در این جدول ارائه شده است مقادیر میانگین متغیر بی‌نظمی حسابداری برابر با ۰/۴۳۸ است که نشان‌دهنده آن است شرکت‌های مورد بررسی از بی‌نظمی در حسابداری نیز برخوردار نیستند. چراکه هرچه نمره امتیاز بدست آمده نیز در سطح پایینی قرار داشته باشد، شرکت‌ها از بی‌نظمی پایینی برخوردار هستند.

۲-۱۱- آماره توصیفی متغیرهای موهومی

همان‌طور که در جدول (۳) قابل مشاهده است، جمع کل شرکت-سال‌های بررسی شده برابر با ۱۳۳۶ است که از بین آن‌ها تعداد ۴۴۱ شرکت-سال، یعنی ۳۳ درصد شرکت‌ها، توسط سازمان حسابرسی و مفید راهبر حسابرسی شده‌اند و ۸۹۵ شرکت-سال، معادل ۶۷ درصد شرکت‌ها، توسط سایر موسسات حسابرسی شده‌اند.

جدول ۳- آمار توصیفی متغیرهای موهومی (اندازه موسسه حسابرسی، حضور زنان)

شرح	فراوانی	درصد فراوانی
شرکت‌هایی که توسط سازمان حسابرسی و مفید راهبر حسابرسی شده‌اند.	۴۴۱	۳۳
شرکت‌هایی که توسط سایر موسسات حسابرسی شده‌اند.	۸۹۵	۶۷
جمع کل	۱۳۳۶	۱۰۰

منبع: یافته‌های پژوهشگر

۳-۱۱- آمار توصیفی متغیرهای کیفی

همان‌طور که در جدول (۴) قابل مشاهده است، جمع کل شرکت-سال‌های بررسی شده برابر با ۱۳۳۶ است که از بین آن‌ها تعداد ۶۳ شرکت از اعضای زن در هیئت‌مدیره برخوردار بوده است.

جدول ۴. توزیع فراوانی متغیر حضور زنان در هیئت‌مدیره

متغیر	شرح	فراوانی	درصد فراوانی
حضور زنان در هیئت‌مدیره	۱	۶۳	۳۷
	۰	۱۰۴	۶۳

منبع: یافته‌های پژوهشگر

۱۲- آزمون فرضیه‌های پژوهش (یافته‌های استنباطی)

۱۲-۱ آزمون مانایی و انتخاب نوع مدل

در این پژوهش برای آزمون فرضیه‌های پژوهش از داده‌های ترکیبی (نامتوازن) استفاده شده است. با توجه به آنکه در داده‌های ترکیبی عامل زمان وجود دارد بنابراین می‌بایست قبل از استفاده از رگرسیون، مانایی متغیرهای پژوهش بررسی شود. نتایج آزمون لوین، لین و چو که در جدول (۵) آورده شده نشان می‌دهد که تمامی متغیرهای پژوهش مانا بوده و مشکل رگرسیون کاذب وجود ندارد.

جدول ۵- آزمون لوین، لین و چو جهت بررسی مانایی متغیرهای پژوهش

نام متغیرها	M-SCORE	BOARD-GENDER	SIZE	ROA	BIG
آماره آزمون	-۳۶/۴۷۹	-۴/۹۶۶۰	-۱۰/۴۳۸	-۹۳/۱۳۴	-۱۹/۳۲۵
سطح معناداری	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰

منبع: یافته‌های پژوهشگر

در داده‌های ترکیبی برای مشخص شدن انتخاب الگوی مناسب (داده‌های پانل یا تلفیقی) ابتدا آزمون چاو انجام می‌گیرد. در صورت رد فرض صفر در آزمون چاو، از مدل پانل و در غیر این صورت از روش داده‌های تلفیقی برای آزمون فرضیه‌ها استفاده می‌شود. در صورت استفاده از داده‌های تابلویی می‌بایست با استفاده از آزمون هاسمن نوع مدل (اثرات ثابت یا اثرات تصادفی) تعیین شود؛ اما اگر نتایج حاصل از آزمون چاو حاکی از آن باشد که می‌بایست از داده‌های تلفیقی استفاده کرد، آزمون هاسمن مورد نیاز نخواهد بود. نتایج آزمون چاو که در جدول (۶) آورده شده است نشان می‌دهد که در مدل پژوهش، نمی‌توان فرض صفر آزمون را رد کرد. بنابراین برای آزمون فرضیه‌های پژوهش از داده‌های تلفیقی استفاده کرده و انجام آزمون هاسمن لازم نیست. در مرحله بعد به بررسی ناهمسانی واریانس اجزای خطا که یکی از مهم‌ترین مفروضات کلاسیک رگرسیون است پرداخته می‌شود. نتایج آزمون وایت نشان می‌دهد که پسماندهای هیچ‌کدام از مدل‌های پژوهش دارای ناهمسانی واریانس نیست. نتایج مربوط به آزمون‌های مذکور در جدول (۶) ارائه شده است.

جدول ۶- آزمون‌های انتخاب مدل و بررسی ناهمسانی واریانس اجزای خطا

آزمون	مدل پژوهش
آزمون اف لیمر (چاو)	۱/۰۳۹۳۰۲
سطح معناداری	۰/۴۰۵۲
آزمون هاسمن	نیاز نیست
انتخاب نوع مدل، تابلویی، تلفیقی	تلفیقی
آزمون ناهمسانی واریانس وایت	۱/۲۴۷۳۴۲
سطح معناداری	۰/۲۸۵۷

منبع: یافته‌های پژوهشگر

در آمار، عامل تورم واریانس شدت هم‌خطی چندگانه را ارزیابی می‌کند. در واقع، یک شاخص معرفی می‌شود که بیان می‌دارد چه مقدار از تغییرات مربوط به ضرایب برآورد شده بابت هم‌خطی افزایش یافته است. شدت هم‌خطی چندگانه را با بررسی بزرگی مقدار VIF می‌توان تحلیل کرد. اگر آماره آزمون هم‌خطی چندگانه به یک نزدیک بود، نشان‌دهنده عدم وجود هم‌خطی است. به عنوان یک قاعده تجربی، اگر مقدار VIF بزرگ‌تر از ۱۰ باشد، هم‌خطی چندگانه بالاست.

جدول ۷- آزمون هم‌خطی برای مدل رگرسیونی

نام متغیر	نماد	فرضیه اول (VIF)	فرضیه دوم (VIF)
بی‌نظمی حسابداری	M-SCORE	۱/۰۳	۱/۰۳
حضور زنان در هیئت‌مدیره	AUD-GENDER	۱/۱۴	۱/۱۴
اندازه شرکت	SIZE	۱/۶۰	۱/۶۰
نرخ بازده دارایی	ROA	۱/۸۰	۱/۸۰
اندازه موسسه حسابرسی	BIG	۱/۱۸	۱/۱۸

منبع: یافته‌های پژوهشگر

۱۲-۲- تخمین نهایی مربوط به فرضیه‌های پژوهش

ملاحظه مقادیر به‌دست‌آمده در جدول ۸، بیانگر رگرسیون برازش شده در سطح خطای ۵ درصد است. با توجه به جدول فوق، بر اساس مدل (۱) از آنجایی که سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ است، لذا می‌توان نتیجه گرفت که شاخص‌های حضور زنان در کمیته حسابرسی بر بی‌نظمی‌های حسابداری تأثیر معناداری دارد. بنابراین فرضیه پژوهش مورد پذیرش واقع گردید. همچنین بر اساس نتیجه بدست آمده از فرضیه دوم، حضور زنان در هیئت‌مدیره باعث کاهش بی‌نظمی مالی می‌شود.

جدول ۸- نتیجه آزمون فرضیه پژوهش

متغیر وابسته: بی‌نظمی حسابداری			
$MSCORE_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 BOARD - GENDER_{i,t} + \beta_2 \sum_{i=3} CONTROLS_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$			
متغیرها	ضریب	آماره t	سطح معناداری
ضریب ثابت	۰/۴۰۹	۱/۳۱۴	۰/۱۸۹
حضور زنان در هیئت‌مدیره	-۰/۰۶۸	-۲/۳۳۱	۰/۰۱۶
اندازه شرکت	۲/۲۸۶	۳/۵۶۸	۰/۰۰۲۶
نرخ بازده دارایی	۰/۴۸۲	۳/۸۱۵	۰/۰۰۸

متغیر وابسته: بی‌نظمی حسابداری			
$MSCORE_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 BOARD - GENDER_{i,t} + \beta_2 \sum_{i=3} CONTROLS_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$			
متغیرها	ضریب	آماره t	سطح معناداری
اندازه موسسه حسابرسي	-۰/۴۱۶	-۴/۲۱۴	۰/۰۰۲
ضریب تعیین		۰/۵۸۰	
ضریب تعیین تعدیل‌شده		۰/۴۸۶	
آماره F		۳/۹۶۴۱۸	
احتمال F		۰/۰۰۰۰۰	
دوربین واتسون		۲/۳۶۱	

منبع: یافته‌های پژوهشگر

۱۳- بحث و نتیجه‌گیری

در طول سال‌های اخیر، محیط حاکمیت شرکتی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس به طور قابل توجهی بهبود یافته است. با این حال، عدم تقارن اطلاعاتی بین سرمایه‌گذاران و مدیران همچنان وجود دارد. در چنین شرایطی سازوکارهای حاکمیت شرکتی باعث کاهش هزینه نمایندگی در شرکت می‌شود. لذا مجموعه‌ای از عوامل حاکمیت شرکتی همچون کمیته حسابرسي می‌تواند در کاهش مشکلات نمایندگی و بهبود عملکرد شرکت موثر واقع شود. در این راستا، کمیته حسابرسي می‌تواند جایگزین بسیاری از نواقص شرکت باشد که موجب ایجاد مشکلات نمایندگی شود؛ این نقص‌ها ممکن است رفتارهای فرصت‌طلبانه مدیریت، کاهش استقلال حسابرسي مستقل، ناکارآمدی سیستم‌های کنترل داخلی را شامل شود که این نقش در مهار بی‌نظمی‌های مالی شرکت بسیار حائز اهمیت است. همچنین در طی سال‌های اخیر، حضور زنان در عرصه‌های راهبري شرکت به ویژه در هیئت‌مدیره و کمیته حسابرسي، رشد درخور ملاحظه‌ای داشته است.

بر اساس نظریه جنسیت، زنان سهم درخور توجهی در موفقیت اقتصادی دارند که شامل کارهای با ارزشی بوده و به رفاه و آسایش انسان‌ها کمک می‌کند. همچنین مطابق با نظریه اقتصاد فمینیستی، زنان تمایل بیشتری به قضاوت اخلاقی دارند. مدیران زن سبک‌های تصمیم‌گیری متفاوت و دیدگاه‌های مختلفی دارند. آن‌ها همچنین می‌توانند ژرفای بحث‌های هیئت‌مدیره را با به چالش کشیدن فعالیت‌ها و سیاست‌های سنتی ارتقا دهند. لذا زنان می‌توانند دیدگاه‌های مختلفی را در هیئت‌مدیره مطرح کنند و تصمیمات آگاهانه‌تری بگیرند و به افزایش شفافیت منجر شوند.

بر اساس فرضیه پژوهش، حضور زنان در هیئت‌مدیره باعث کاهش بی‌نظمی‌های مالی در شرکت‌ها می‌شود. نتیجه بدست آمده را می‌توان اینگونه مورد استدلال قرار داد حضور زنان در هیئت‌مدیره عاملی برای جلوگیری از رفتارهای فرصت‌طلبانه محسوب می‌شود، چراکه زنان در هیئت‌مدیره باتوجه به نظارت بیشتر بر رفتارهای مدیران

باعث کاهش انگیزه‌های شخصی آن‌ها می‌شود و در نتیجه این امر باعث کاهش بی‌نظمی‌های مالی می‌گردد. پژوهش حاضر را می‌توان با پژوهش لی و لی (۲۰۲۰) در یک راستا دانست. در پژوهش وی به این نتایج دست یافتند که زنان در هیئت‌مدیره باعث کاهش در تخلفات مالی می‌شوند و در تصمیمات شرکت نقش بسزایی دارند و در نتیجه مدیران زن تمایل بیشتری نسبت به همتایان خود برای کاهش بی‌نظمی‌های مالی دارند.

فهرست منابع

- بشیری منش، نازنین و وقفی، سید حسام. (۱۴۰۰). تأثیر حضور زنان در هیئت‌مدیره بر ویژگی‌های کیفی اطلاعات مالی شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران. زن در توسعه و سیاست، دوره ۱۹، شماره ۳، صص ۵۰۰-۴۷۷.
- خلیلی ثمرین، فاطمه؛ خلیل پور، مهدی و رمضانی، جواد. (۱۴۰۰). رتبه‌بندی عوامل درون‌سازمانی و برون‌سازمانی موثر بر گزارشگری مالی متقلبان با استفاده از فرآیند تحلیل سلسله مراتبی. اقتصاد مالی، ۱۵(۵۵)، ۲۳۱-۲۴۶.
- رضائی پیته نوئی، یاسر و خدیجه، محسنی. (۱۳۹۷). بررسی ارتباط بین حضور زنان در هیئت‌مدیره و ضعف کنترل داخلی، شواهدی از شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران. زن در توسعه و سیاست، دوره ۱۶، شماره ۳، صص ۴۳۹-۴۵۶.
- شاهمرادی، مهدی؛ حنیفی، فرهاد؛ فتحی، زاده و حیدرپور، فرزانه. (۱۴۰۱). ارائه مدلی برای بی‌نظمی مالی با رویکرد تکنیک دلفی فازی: تعدیل مدل بینش. مدیریت کسب و کار، مقالات آماده انتشار.
- عباس زاده، محمدرضا؛ فدایی، مرتضی؛ مفتونیان، محسن و بابایی کلاریجانی، مانده. (۱۳۹۵). بررسی ارتباط شفافیت مالی و اجتناب مالیاتی با توجه به مالکیت نهادی شرکت‌ها (مطالعه موردی شرکت‌های بورس اوراق بهادار تهران). اقتصاد مالی، ۱۰(۳۵)، ۴۵-۷۴.
- فخاری، حسین و رضائی پیته نوئی، یاسر. (۱۳۹۶). ارائه مدلی برای سنجش محیط اطلاعاتی شرکت. حسابداری مالی، دوره ۹، شماره ۳۳، صص ۱۲۱-۱۴۷.
- فلاح حمیدی، حامی؛ فغانی ماکرانی، خسرو و ذبیحی، علی. (۱۴۰۰). قدرت و بیش اطمینانی مدیران و گزارشگری متقلبان. اقتصاد مالی، ۱۵(۵۴)، ۳۷۹-۴۰۰.
- محمدی، محمد و یوسفوند، داوود. (۱۴۰۰). بررسی تأثیر تنوع جنسیتی هیئت‌مدیره و کمیته حسابرسی بر توانایی مدیریت و شفافیت در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران. رویکردهای پژوهشی نوین در مدیریت و حسابداری، دوره ۵، شماره ۵۲، صص ۱۱۴-۱۳۷.
- Aggarwal, R., Cao, J., and Chen, F. (2012). Information environment, dividend changes, and signaling: evidence from ADR firms. *Contemporary Accounting Research*, 29(2): 403-431
- Ajina A., Danielle S., Lakhal F. (2016). Corporate Disclosures, Information Asymmetry and Stock-Market Liquidity in France. *The Journal of Applied Business Research*, Vol. 31, pp. 223238-.
- Jensen M.C.,

- Akgün, A.İ., Altunbaş, Y. and Uymaz, Y. (2021), "The relationship between financial reporting standards and accounting irregularities: evidence from US banks", *Journal of Financial Crime*, Vol. 28 No. 4, pp. 1161-1178
- Ben-Amar, W., Chang, M., McKenny, P., 2017. Board gender diversity and corporate response to sustainability initiatives: evidence from the carbon disclosure project. *Journal of Business Ethics* 142 (2), 369–383.
- Fich, E.M., Shivdasani, A., 2007. Financial fraud, director reputation, and shareholder wealth. *J financ econ* 86 (2), 306–336.
- Gao, M., Jiang, J., Chen, J., & Liu, Y. (2017). "Gender effect, overconfidence and P2P investor behavior", *Journal of Financial Research*, (11), PP 96–111
- Ghazali, A.W., Shafie, N.A. and Sanusi, Z.M. (2015), "Earnings management: an analysis of opportunistic behaviour, monitoring mechanism, and financial distress", *Procedia Economics and Finance*, Vol. 28, pp. 190-201
- Ho, S.S.M., Li, A.Y., Tam, K., Zhang, F., 2015. CEO gender, ethical leadership, and accounting conservatism. *Journal of Business Ethics* 127 (2), 351–370.
- Krishnan, G.V., Parsons, L.M., 2008. Getting to the bottom line: an exploration of gender and earnings quality. *Journal of Business Ethics* 78 (1–2), 65–76.
- Kurniawati, H., Van Cauwenberge, P. and Vander Bauwhede, H. (2020), "Affiliation of local audit firms with Big4 auditors and Capital structure: evidence from Indonesia", *Managerial Auditing Journal*, Vol. 35 No. 6, pp. 731-757
- Li, Xiaochong., Li, Yanxi. (2020). Female independent directors and financial irregularities in chinese listed firms: From the perspective of audit committee chairpersons. *Finance Research Letters*, <https://doi.org/10.1016/j.frl.2019.101320>.
- Nurbaiti, Z. and Hanafi, R. (2017), "Analisis pengaruh fraud diamond Dalam Mendeteksi Tingkat accounting irregularities", *Jurnal Akuntansi Indonesia*, Vol. 6 No. 2, pp. 167-184.
- Soepriyanto, G. and Zudana, A.E. (2020), "PCAOB sanction and client stock market reactions: Evidence from the case of ernst and young Indonesia", *Pertanika Journal of Social Sciences and Humanities*, Vol. 28, pp. 167-179.

The Effect of The Presence of Women in The Board of Directors on The Model of Financial Disorder

Mehdi Shahmoradi¹
Farhad Hanifi^{*2}
Zadoleh Fathi³

Received: 20/ October /2025 Accepted: 19/ December /2025

Abstract

Based on the theory of gender socialization, women and men show different values when exposed to different moral development. Gender diversity expresses the differences in the moral and personality characteristics of men and women, and people's actions are a reflection of their inner thoughts and feelings. Therefore, the presence of women in the composition of the board of directors increases the effectiveness of the organization and reduces the representation costs of companies, and this also reduces financial irregularities in companies through the opportunistic behavior of managers; Therefore, it seems that many companies are involved in financial irregularities, and for this reason, it is very important to determine the factors affecting the level of financial irregularities in companies, for this purpose, the indigenous model of Hanifi et al. (2022) has been used. Therefore, in this research, data from 167 companies during the years 2010 to 2021 has been used. The obtained results show that the presence of female members in the board of directors has an impact on the local model of financial disorder. This means that women, by using more supervision over the board of directors and their conservative behavior, always reduce the financial disorder in the company.

Keywords: Managers' Opportunistic Behavior, Financial Irregularities, Women Board Directors

JEL Classification: G34, G32, M14, J16

¹ . Department of Financial Management, CT.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran.
mehdi.shahmoradi@iau.ir

² . Department of Financial Management, CT.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran.
(Corresponding author). f.hanifi@iau.ac.ir

³ . Department of Financial Management, CT.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran.
zad.fathi@iauctb.ac.ir
Ecj@iauctb.ac.ir

Creative Commons – Attribution 4.0
International – CC BY 4.0
Creativecommons.org

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی